

"ואהבת את ה' אלהיך" (דברים ו, ה)

פרשת ואתחנן (שיחה 3) – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי, מתוך ספרו "אוצרות התורה".
הבהרה: בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

הקורא פסוק "ויקשרתם לאות על ידך" בעת קריאת שמע, ואין עליו תפילין, הרי זה כמעיד עדות שקר בעצמו. (ברכות יד:) העיר על כך "משנה ברורה" (כה"ד) בשם ספר 'חרדים' "דמזה נלמוד כשאומר "ואהבת את ה'", יראה האדם להכניס אהבת השי"ת בלבו, שלא יהיה כדובר שקר ח"ו". עכ"ל.

וראוי לנו לדעת כיצד משיגים אהבה זו וכיצד מחדירים אותה לליבנו.
ועוד ראוי לדעת מה הוא סימן ההיכר שיש לו לאדם אהבה כזו.

הרמב"ם עצמו הדריך בשני אופנים שונים.

(א) "שנחשוב ונתבונן במצוותיו ומאמריו פעולותיו עד שנשיגהו. ונהנה בהשגתו בתכלית ההנאה. וזאת היא האהבה המחויבת (והוא אח"כ מביא שם ראייה מהספרי, המבוססת על פסוקנו) "איני יודע כיצד אוהב את המקום, ת"ל 'והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך'. שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם" עכ"ל חז"ל. (וממשיך הרמב"ם:) "שבהתבוננות תעלה בידך ההשגה, ותגיע ההנאה, ותבוא האהבה בהכרח". עכ"ל ("ספר המצוות", מ"ע ג).

במלים אחרות, כל אהבה מגושמת הרי היא מוגבלת בזמן קיומה (=היא דוהה כעבור זמן והאדם מתרגל אליה) וכן היא מוגבלת בתוקפה (=כי היא מצומצמת אך ורק לנושא אחד מתוך מכלול דברים אחרים בהם האדם עסוק). אבל האהבה הרוחנית והשכלית (שהאדם משיג מושגים נפלאים ונחדרים) היא מתחדשת ונוספת תמיד כפי שהאדם מתקדם בחכמה. וגם איכות האהבה היא כוללנית ומקיפה, ולכן חודרת בכל אישיותו של האוהב, כי בכך מְרַפֵּז הנאתו, ומקטין לעומתו כל עסק אחר.

(ב) אופן שני שהרמב"ם כתב: "והיאך היא הדרך לאהבתו ליראתו? בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול...". (הל' יסודי התורה ב/ב).

כלומר, על האדם להכיר עקבות חכמתו של הבורא בכל החפצים והצמחים שיש בעולם, בכל בעלי חיים ובגוף האדם ותכונותיו, בכל גופי השמים ובכל מערכות הטבע. (כמ"ש חז"ל בשבת דף עה. / וכמו שכתב "חובות הלבבות", שער הבחינה, פרק חמישי, / וכמ"ש מהר"ל, "נתיבות עולם", תורה פ"ד). הרמב"ם עוד ייחס לימוד זה כסעיף של "ואהבת את ה' אלהיך". "כי האהבה הזו לא תהיה אלא בהכרת המציאות כפי שהוא, ובהתבוננות בחכמתו בה". (מורה נבוכים ג/כח).

הרב מנחם כשר (בתחילת ספרו "שמע ישראל") כבר שאל מדוע הרמב"ם נתן הסבר שונה ב"ספר המצוות" ממה שכתב ב"משנה תורה". הוא עונה שמדובר לשני יהודים שונים. מי שכוחו אֶתוֹ ללמוד ולהבין ולהשכיל בתורה, זאת היא דרך המלך ממנה יקבל "אהבת ה'". אבל מי שלא הגיע לדרגה לימודית (וכפי שכתב בסוף הקדמתו ל"משנה תורה" הוא כתב ספר זה עבור אלו שלא מצליחים כל כך לדלות הבנה מקיפה מהתלמוד עצמו) להם נשאר האופן השני. (אשר גם הוא מבוסס על דברי ר' ישמעאל בירושלמי חגיגה פ"ב, וכן כתב "שפת אמת" על בראשית, ח"א דף 13).

אהבה גדולה זו היא מבוססת על יחס של אדם המכיר את מגבלותיו וחסרונותיו, עת שהוא נפגש עם בעל כל השלמויות, עת שהוא מכיר "מי שאמר והיה העולם". אנו מכירים כי דבר שהוא טוב ויפה, מצוין ומושלם, כולם אוהבים בטבע המוטבע בהם.
כל שכן ובנוסף לכך, כדברי הרמב"ם ב"ספר המצוות", ההתבוננות מביאה את ההשגה, וההשגה מביאה ההנאה. ומזה האדם שופע אהבה לסיבת הנאתו.

"חובות הלבבות" (שער אהבת ה', פ"ב) הביא לנו עוד שלשה היבטים באהבת ה'.

- א. יש האוהב את ה' מחמת הכרת טובה על ריבוי מופלג של טובות שקבלנו מה'. (ועיין על זה "מסילת ישרים", פ"ח). האדם המתבונן רואה שכל רגע ורגע הוא מקבל טובות, בלי שהוא זכאי בכלל לתבוע הטובות ההן. ומזה הוא בא לאהוב מי שהיטיב אתו.
- ב. אדם היודע כמה הוא הרבה לפשוע לפני ה', וכמה מגרעות יש בעבודתו את ה', ואעפ"כ ה' מוחל וסולח ומושיט לנו עזרה וישועה, מיד הוא אוהב את ה' על סלחנותו.
- ג. אהבה מתוך רוממותו וגדולתו של הקב"ה. (והדרך להשיג אהבה זו מפורטת בקצרה שם בפ"ג)

"מסילת ישרים" (פרק י"ט) קרב אותנו קצת לדרגא אחרונה זו. [= מה שהוזכר בסעיף ג' בשורה הקודמת] "זאת ודאי שאהבה זאת לא תהיה אהבה התלויה בדבר, דהיינו שאהב את הבורא ית' על שמטיב אליו ומעשירו ומצליח אותו, אלא כאהבת הבן לאביו שהיא אהבה טבעית ממש שטבעו מכריחו וכופהו לכך כמאמר הכתוב 'הלא הוא אביך קנך' (דברים לב, ו) ומבחן האהבה הזאת הוא בזמן הדוחק והצרה" עכ"ל. כמ"ש "ואהבת את ה'... בכל מאדך" בכל מדה ומדה שמווד לך. (הערה: ודאי שדרגא גבוהה זו אמר בפרק י"ט, שם הוא דן על "חסידות". אבל פשוטי עם יגיעו לאהבת ה' ע"י הכרת טובה כמו שכתב בפרק ח', וכנ"ל).

אבל גם דבריו הללו "צריכים פירוש לפירושו".

כיצד האדם ירגיש להקב"ה כמו "בן לאביו"? כיצד ירכוש אהבה זו "בטבע"?

כאן ראוי ללמוד דברי **"תניא"** (דף עה, : הקדמה לח"ב, אחרי שביאר איך יגיעו גדולי-הנפש לאהבה זו ע"י זיכוך החומר והכנעתו, הוסיף): "והשנית, היא אהבה שכל אדם יוכל להגיע אליה, כשיתבונן היטב בעומקא דליבא... כי הוא (ה') חיינו ממש, וכאשר האדם אוהב את נפשו וחיי, כן יאהב את ה'... כי ה' הוא נפשו האמתית כמ"ש בזהר (ג'סז). על 'נפשי אויתך' עכ"ל.

להבין עומק משמעות זה צריכים ללמוד **רמב"ן**. (על בראשית ב, ז "ויפח באפיו נשמת חיים", מאן דנפח מדיליה נפח, וכמו שהאר"ך **"נפש החיים"** א"ה על דרגת נשמותיהם של ישראל). וכאשר האדם מכיר מה ההבדל בין גוף לנשמה, שהגוף מורכב ומתפרק לחלקיו וחוזר להיות אדמה (י"כ עפר אתה ואל עפר תשובי), אבל הנשמה שלנו היא "ניצוץ אלוה ממעל". ולכן כמו יחס הניצוץ הבא מאבוקה גדולה, כן יחסנו להקב"ה אשר ממנו באנו ואליו אנו חוזרים.

מי שיש לו ציור חזק וברור מהמושג הזה, ממילא הוא אוהב את ה' בטבע ממש.

כי רק הקב"ה הוא המציאות המוחלטת (רמב"ם, יסודי התורה, א"ד) וכל השאר שיש בבריאה שאנו מכירים, נברא רק כדי לנסות אותנו ולבחון אותנו. כל העניינים שבעולם לא נבראו בעצם לשם עצמם, אלא נבראו לשמש אותנו בעבודתנו את ה'. כך כתב **מהר"ל**: "כי דבר מחויב הוא וברור שאי אפשר שיהיה דבר (קיים) זולתי השי"ת. ובזה שהעולם נברא לעבוד את השי"ת יהיה כל העולם חלק גבוה, ובזה יש מציאות אל העולם" (על אבות, דף כז) ועיין הרחבה על זה ב"תניא" (פרק ל"ג). ועוד במהר"ל (י"נ מצוה", דף יג) שבריאת העולם היתה רק בשביל ישראל, ושאר הברואים נבראו כתוצאה מכך.

וכך לשונו של **מהר"ל** – "כי האהבה שיש לאדם אל השי"ת במה שהאדם מצד עצמו אינו דבר, רק מן השי"ת בא האדם ואליו האדם שב. כי הכל שב אל השי"ת ואין דבר זולתו ית', הוא אחד ואין זולתו" (ינתבות עולם, אהבת ה', פ"א) ובזה מבואר מדוע פסוק "ואהבת את ה'" כתוב אחרי "ה' אחד".

והוא ממשך: "ויותר שיך אהבה אל השי"ת ממה ששיך אהבה בשאר דברים. כי כל אהבה שיש בין האוהבים, אף שהם דבקים זה בזה, מכל מקום יש לכל אחד ואחד מציאות בעצמו. אבל האהבה אל השי"ת במה שהאדם שב רוחו ונפשו אליו לגמרי, עד שאין לאדם מציאות בעצמו, ובזה הוא מתדבק לגמרי בו" עכ"ל. (שם)

ומזה אנו מגיעים ל"חידוש" מפתיע ביותר שכתוב ב"תניא" (דף קיד, אגרת הקודש, ט'):
"ולא יהיה בית ישראל כעובדי ע"ג (=עבודת גילולים) דזנין ומפרנסין ומוקרן לנשייהו ובנייהו מאהבה"
(=כלומר, שלא תהיה 'אהבה' כשלעצמה לאשה ובנים)... כי אם להחיות נפשות חלקי אלהות ולמלאות
חסרונם בחסד חנם שבזה אנו מדמים צורה (=את עצמנו) ליוצרה (=להקב"ה) חסד אֵל כל היום בכל
רגע ורגע, רק שאשתו ובניו של אדם קודמין לכל, על פי התורה" עכ"ל.
כלומר, כיון שאנו מתדמים ליוצרנו אנו חייבים להיטיב לכולם, אבל כמו בדיני צדקה, "הקרוב, קרוב
קודם". אבל אוהבים את כל היצורים, כי כך ה' אוהב כל מה שברא ואנו הולכים בעקבותיו. אבל יש
ליזהר שלא תהיה לנו אהבה שהיא "עצמאית" ובלתי תלויה באהבתנו את ה'. והדברים נפלאים.

ונסיים דיוננו בהבלטת אופן אחד המגלה בפועל עד כמה האדם אוהב את ה'.

"ואהבת את ה'" **שתהא שם שמים מתאהב על ידך** ... " (יומא פו.)

- כלשון הרמב"ם – "חז"ל) בארו שזאת המצוה ג"כ כוללת שנהיה קוראים לבני האדם כולם
לעבודתו ית' ולהאמין בו. וזה שאתה כשתאהב איש תספר בשבחיו ותרבה בהם ותקרא בני אדם
לאהוב אותו" (מצות עשה ג').

- עוד עיין דברים שכתב "חפץ חיים" בזה ("שמירת הלשון" ח"ב פרשת כי תבא). שהאוהבים את ה' מקיפים בעם
ישראל ובכל מקום שיגיעו קוראים את הבריות לעבודת ה'. עיין דבריו כי נעמו.